

САМОСТІЙНО-ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Стаття передбачає розкриття сутності та змісту самостійно-індивідуальної роботи студентів-магістрантів в процесі технологічної підготовки – організаційна форма навчального процесу (поряд з лекціями, лабораторними та практичними заняттями), що здійснюється студентами-магістрантами під керівництвом викладача в аудиторний та позааудиторний час з метою підвищення рівня професійної зрілості, а також розкрито особливості й форми організації самостійно-індивідуальної роботи в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців технологічної освіти.

Ключові слова: самостійна робота, індивідуальна робота, магістр, технологічна освіта, професійна підготовка, позааудиторна діяльність, викладач.

Постановка проблеми. В епоху стрімкого й постійного розвитку інформаційних технологій, розширення міжнародних ділових і культурних зв'язків у різних галузях науки і техніки, постійно змінюються вимоги до підготовки висококваліфікованого конкурентоздатного фахівця, який повинен уміти поєднувати високоякісну фахову підготовку з умінням самостійно, творчо мислити.

Підвищення якості професійної зрілості майбутнього педагога технологічної освіти неможливе без чіткої організації самостійної та індивідуальної роботи студентів-магістрантів. Адже, згідно з Болонською конвенцією, здатність студента до самостійного навчання лежить в основі кредитно-модульної системи підготовки фахівців, де на самостійну та індивідуальну роботу відводиться майже 50% годин, виділених на вивчення

дисципліни. Отже, навчання та самоосвіта студентів тісно взаємопов'язані.

Аналіз основних досліджень та публікацій. У педагогічній науці актуальними проблемами завжди були і є підвищення якості та ефективності вищої освіти. Адже, проблеми, що стосуються організації та удосконалення навчального процесу вирішували О. Абдулліна, С. Білоконний, Ю. Дацько, Н. Загрязкіна, С. Кара, В. Ковальчук, М. Козій, Н. Казанішена, Л. Кулікова, Л. Манчуленко, В. Олійник, А. Сбруєва, В. Сластьонін, Т. Стрільєвич, І. Чорней; проблеми професійної підготовки студентів магістратури досліджували Н. Гайдук, Н. Дудник, С. Дворецький, Л. Клос, Л. Козак, І. Козубовської, Ю. Красильник, І. Мигович, Ш. Рамон, С. Саррі, Т. Філат, К. Ханвей, Є. Швець. Питання організації самостійної навчальної діяльності висвітлювали науковці, як А. Алексюк, Ю. Бабанський, Т. Бербец, В. Козаков, І. Лернер, В. Паламарчук, П. Підкасистий, В. Сластьонін, Л. Спирін, Л. Сущенко, О. Ярошенко. В працях А. Алексюка, О. Дубасенюка, Б. Єсіпова, П. Підкасистого самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності. Роль викладача як організатора самостійної навчальної діяльності студентів розглядається Л. Зоріною, Л. Кондрашовою, М. Корцем, М. Скаткіним, В. Сластьоніним.

Мета статті – розкрити сутність поняття самостійно-індивідуальної роботи студентів-магістрантів технологічної освіти та розкрити особливості й форми організації цієї роботи в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. До сьогодні немає однозначного тлумачення суті самостійної роботи студентів, хоча цією проблемою у вищій школі займаються чимало дослідників.

У сучасній науково-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «самостійна робота студента». Найбільш глибокий аналіз цього поняття розглянуто в працях П. Підкасистого [4, с. 28]. Під самостійною роботою студентів він розуміє різноманітність типів навчально-виробничих або дослідницьких завдань, що виконуються студентами під керівництвом викладача, з метою засвоєння різних знань, набуття умінь та навичок, досвіду

творчої діяльності й вироблення системи поведінки.

Самостійну роботу А. Молибог розуміє як багатоаспектну діяльність, яка складається з багатьох елементів: творчого сприйняття й осмислення навчального матеріалу в ході лекції, підготовки до занять, іспитів, заліків, виконання курсових і кваліфікаційних робіт тощо [3, с. 88].

Є підхід, коли організація самостійної роботи у вищій школі розглядається як система заходів по вихованню активності та самостійності особистості, з вироблення умінь та навичок раціонального оволодіння необхідної інформації.

Зокрема М. Гарунов під самостійною роботою розуміє «виконання різних завдань навчального, виробничого, дослідного та самоосвітнього характеру, які виступають як засіб засвоєння системи професійних знань, способів пізнавальної та професійної діяльності, формування навичок і вмінь творчої діяльності та професійної майстерності» [1, с. 31].

Отже, самостійна робота – це особлива форма організації навчання, яка підпорядкована цілям засвоєння навчальної інформації та розвитку особистості, в тому числі формування компетентностей.

Під самостійно-індивідуальною роботою студентів-магістрантів ми розуміємо організаційну форму навчального процесу (поряд з лекціями, лабораторними та практичними заняттями), що здійснюється студентами-магістрантами під керівництвом викладача в аудиторний та позааудиторний час з метою підвищення рівня професійної зрілості.

У своєму дослідженні «Самостійна робота як засіб професійної підготовки студентів» Г. Дініц виділяє такі основні риси самостійної діяльності у вищій школі: цілеспрямованість, тобто така активність, яка спрямована на досягнення свідомо поставленої мети; продуманість. Після того, як мета поставлена, людина аналізує ситуацію, в якій йому належить діяти, і вибирає способи та засоби досягнення мети, послідовність майбутніх дій; усвідомленість, планування та передбачення можливого результату, наявність логічної схеми; структурність, специфічний набір дій і послідовність їх здійснення; результативність, коли діяльність своє завершення знаходить в результаті [2, с. 115].

Розглядаючи організацію самостійної роботи студентів як компонент її управління, П. Підкасистий формулює такі принципи:

- 1) поділ навчального матеріалу дисципліни на певні одиниці;
- 2) визначення дидактичних цілей визначених одиниць за допомогою термінів, що виражають контрольовану діяльність студентів;
- 3) управління самостійною роботою студентів за допомогою методичних інструкцій;
- 4) систематичний зворотній зв'язок у вигляді самоконтролю та контроль з боку викладача;
- 5) повне засвоєння відповідних дидактичних цілей, перевтілених в пізнавальні завдання кожної визначеної одиниці [4, с. 28].

Варто зазначити, що самостійна робота включає в себе дві частини:

- самостійну роботу під час аудиторного заняття за безпосередньої участі викладача та підготовку до аудиторних форм занять (лекцій, лабораторних, практичних, семінарських занять тощо);
- позааудиторну самостійну роботу студента без безпосередньої участі викладача, але при його координуючій функції (індивідуальна, творчо орієнтована, асинхронна самостійна робота).

До аудиторної самостійної роботи ми відносимо [5]:

1. Робота на лекції: складання або стеження за планом читання лекції, опрацювання конспекту лекції, доповнення конспекту рекомендованою літературою, складання питань за змістом лекції. В ході лекції можливі виступи, повідомлення студентів з окремих питань плану. Викладач може дати випереджаюче завдання – самостійно вивчити фрагменти майбутніх тем занять.

2. Участь у роботі семінару, практикуму, підготовка конспектів виступів, виконання завдань.

Керівництво виконання самостійної роботи студентів-магістрантів здійснюється в таких формах: поточна співбесіда та контроль; консультації; аналіз, рецензування, корекція виконаних завдань; перехресне рецензування; дискусія; підведення підсумків тощо.

Наведемо приклад програми самостійної роботи магістрів технологічної освіти за курсом «Креативні технології навчання у ВНЗ» (див. табл.1).

Таблиця 1

Фрагмент програми самостійної роботи магістрів технологічної освіти за курсом «Креативні технології навчання у ВНЗ»

Тема	Вид	Обсяг навчальної роботи (години)
Загальна характеристика педагогічних технологій	Складання глосарію за ключовими поняттями теми	3 год.
Педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності студентів. Загальна характеристика	Складання класифікації інноваційних педагогічних технологій	3 год.
Дискусійні педагогічні технології	Підготовка до невеликого за обсягом викладу дискусійного питання	4 год.
Інформаційно-комунікаційні технології	Розробка презентації на тему (за вибором студента)	4 год.
Актуальні проблеми застосування інноваційних педагогічних технологій	Підготовка рецензії та анотації з літератури	5 год.

Позааудиторна самостійна робота включає:

1. Поглиблений аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми педагогічних інновацій, видів педагогічних систем та технологій професійного навчання, конспектування, складання анотації або рецензії.

Магістранти, опрацьовуючи наукові джерела оволодівають досвідом аналізу та складання анотацій. Анотація – коротка характеристика друкованого видання (або його частини) з точки зору змісту, призначення, форми та інших особливостей. Анотація включає відомості про зміст друкованого видання, його автора та переваги роботи, носить пояснювальний або рекомендаційний характер. Знання про правильність оформлення анотацій сприяє адекватному вилученню основних положень джерела з теми дослідження та їх оформлення відповідно до вимог нормативних документів.

Щоб скласти усну анотацію, треба відповісти на такі запитання: «Як називається робота (стаття, монографія)?»; «Де і коли надрукована?»; «Чому присвячена?»; «Які питання розглядаються в цій роботі?»; «Кому вона адресована?» тощо.

У письмових анотаціях перші два питання замінює бібліографічний опис.

Анотація в силу своєї граничної стислості не допускає цитування, в ній не використовуються смислові фрагменти оригіналу. Основний зміст першоджерела передається лаконічно і містко. Особливістю анотації є використання в ній стандартизованих зворотів мови (мовних кліше). План анотації: 1. Вихідні дані рецензованого джерела (статті, підручника, посібника, монографії тощо). 2. Оцінка глибини та актуальності теми. 3. Аудиторія, для якої ви рекомендували б досліджуване джерело.

Важливим для формування досвіду самостійної роботи магістрантів є оволодіння ними вміннями складати рецензію прочитаного. Рецензія – це:

1) стаття, що містить в собі критичний огляд якого-небудь наукового або художнього твору;

2) відгук на наукову роботу (наприклад, дисертацію) або який-небудь твір (наприклад, монографію чи підручник) перед їх захистом, публікацією.

Рецензія висвітлює зміст рецензованого документа та дає критичну оцінку як окремим положенням, так і рецензованому документу в цілому.

План, тези, конспект фіксують його результати в розчленованому вигляді, по пунктах і підпунктами, в той час, як рецензія дає ці результати у формі «суцільного» зв'язного викладу. Оцінні висновки рецензії повинні бути вмотивовані та сформульовані або по ходу міркування, або, як висновки.

Основні функції рецензії – інформуюча та оцінна – можуть бути по-різному реалізовані. Можливо домінування однієї з них, що створює варіанти й різновиди текстів рецензії.

Самостійна робота володіє великим дидактичним потенціалом, оскільки в її ході відбувається не тільки засвоєння навчального матеріалу, але і його розширення, формування вміння працювати з різними видами інформації, розвиток аналітичних здібностей, навичок контролю та планування навчального часу. З психологічної точки зору самостійну роботу студентів-магістрантів можна визначити як цілеспрямовану, внутрішньо мотивовану, структуровану самим суб'єктом і кориговану ним за результатами діяльності.

Види даної роботи різняться також за рівнем самостійності пізнавальної

діяльності студентів і способам контролю та оцінки її результатів:

1. Індивідуальна робота за завданням викладача (огляд літератури з теми; підготовка повідомлення на семінарі, лекції, педпрактики; розробка тематичного, модульного, підсумкового контролю; відвідування школи, бібліотеки, Центру дитячої творчості та ін.);

2. Самостійна робота в позааудиторний час з проблем, запропонована викладачем або певним студентом самостійно (підготовка ІНДЗ; виступу у проблемній групі, науковому гуртку; розробка конспекту уроку та заходу тощо);

3. Навчально-дослідна робота (складання проекту, написання курсової та кваліфікаційної роботи, участь в конкурсі наукових робіт);

4. Студентська науково-дослідна робота, результати якої оформляються у формі: наукового звіту, повідомлення на науково-практичну конференцію (з подальшою публікацією тез, статті тощо), участь в олімпіаді.

Конкретний зміст завдань для позааудиторної самостійної роботи, її види та обсяг можуть мати варіативний і диференційований характер, враховувати специфіку, індивідуальні особливості студента-магістранта.

Самостійна робота студентів здійснюється в терміни, що визначаються календарно-тематичним планом і розкладом занять. У період самостійної роботи студент може консультиватися по телефону, за допомогою електронної пошти та інших можливих засобів зв'язку. Організація самостійної роботи здійснюється за допомогою таких основних моделей: консультаційної моделі; моделі кореспонденції (листування); моделі кейс-технології; моделі мережевого навчання. Засоби навчання включають паперові навчальні посібники, що доповнюються аудіо- і відеоматеріалами, комп'ютерними програмами.

Позааудиторна самостійна робота може виконуватися студентами індивідуально або колективно (творчими групами), при цьому викладач повинен виходити з мети, обсягу, конкретної тематики самостійної роботи, рівня складності, рівня умінь студентів.

Контроль результатів позааудиторної самостійної роботи студентів може проходити в письмовій, усній або змішаній формі з поданням презентацій, звітів,

об'єктів своєї творчої діяльності або через демонстрацію своїх умінь.

Отже, традиційні види самостійної роботи студентів трансформуються у змісті програм багаторівневої підготовки, ускладнюються цілі та завдання самостійної роботи при переході до магістратури.

Упровадження нових видів і форм самостійної роботи в освітню практику відбувається поступово. Входження їх в освітній процес може відбуватися так:

- методом корисних вкладів, коли до програми самостійної роботи додаються нові завдання, відпрацьовуються ті чи інші компетентності;
- методом трансформації, за допомогою якого змінюються стратегії навчання (впроваджуються модульні, проектні, кейсові методи навчання);
- дієвим методом, коли змінюється освітня програма в цілому та оцінка досягнень студентів у самостійній роботі керується кредитною системою.

Вибір того чи іншого варіанту залежить від готовності педагогів до змін і від умотивованості на ці зміни.

Наведемо приклади завдань для самостійної роботи магістрантів з курсу «Методика викладання загальнотехнічних дисциплін».

Завдання 1. «Напрями розвитку технологічної освіти в світі»

Як буде розвиватися технологічна освіта в світі в найближчій перспективі та у віддаленому часі? Як це знання може бути використане у вашому дослідженні?

Систематизуйте напрями розвитку освіти у світі на основі аналізу одного з міжнародних документів, наприклад, таких як:

- Доповідь міжнародної комісії ЮНЕСКО за освітою для XXI століття «Освіта: прихований скарб» (1996 р).
- Меморандум про безперервне утворення Європейського Союзу (2000 р.)
- Доповідь Генерального директора ЮНЕСКО 1998-1999 рр., що містить інформацію про програми в галузі освіти, трансдисциплінарних проектах в галузі освіти.

Наведіть приклади, що ілюструють розвиток цих напрямів у вітчизняній освіті (можливо, з урахуванням особистого професійного досвіду). На вирішення

яких проблем освіти орієнтовані виділені напрями розвитку? Результати виконаного аналізу оформіть в таблиці, попередньо вказавши назву проаналізованого міжнародного документа: напрям розвитку освіти у світі; приклад розвитку цього напрямку у вітчизняній освіті Проблеми в освіті, які розв'язуються в рамках цього напрямку розвитку. Як пов'язані виділені напрями з галуззю ваших дослідницьких інтересів? Зробіть відповідний висновок після таблиці.

Завдання 2. «Передовий педагогічний досвід у вітчизняній технологічній освіті»

Який досвід, що склався у вітчизняній технологічній освіті, заслуговує уважного вивчення? Як може бути використано знання про упровадження передового педагогічного досвіду у вашому дослідженні?

Підготуйте огляд передового педагогічного досвіду, що є близьким до Ваших наукових інтересів. Не забудьте схарактеризувати критерії відбору кращого досвіду. Як джерела інформації про передовий педагогічний досвід можуть бути використані сайти освітніх установ, наукові та методичні журнали.

Особлива роль самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки майбутнього викладача обумовлена її функціональними завданнями, головними з яких є: поглиблене засвоєння теоретичних знань, формування у студентів-магістрантів потреби в їх постійному оновленні та поповненні, оволодіння прийомами та способами самоосвітньої діяльності, розвиток професійної культури, ціннісного ставлення до майбутньої викладацької діяльності тощо.

Висновок. В умовах магістратури викладачеві необхідно враховувати взаємозв'язок змісту самостійно-індивідуальної роботи з формуванням у студентів-магістрантів компетентностей та способами їх оцінювання. Оскільки у студентів магістратури підвищується відповідальність за якість роботи, яка виконується, тому необхідно постійно включати їх в самостійний процес оцінювання з метою підвищення рівня їх професійної зрілості.

Література

1. Гарунов М. Г. Самостоятельная работа студентов / М. Г. Гарунов, П. И. Пидкасистый. – М. : Знание, 1978. – 48 с.
2. Диниц Г. Н. Самостоятельная работа как средство профессиональной подготовки студентов : дис. ... канд. пед. наук 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Диниц Галина Николаевна ; Российская междунар. акад. туризма. – М., 2003. – 176 с.
3. Молибог А. Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе / А. Г. Молибог. – Изд. 2-е, доп. – Минск : Высшая школа, 1975. – 288 с.
4. Пидкасистый П. И. Сущность самостоятельной работы студентов и психолого-дидактические основы ее классификации / П. И. Пидкасистый // Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. – Пермь, 1979. – С. 23–34.
5. Ящук С. М. Професійна підготовка магістрів технологічної освіти: теорія й методика : монографія / Сергій Ящук. – Умань : ФОП Жовтий, 2015. – 368 с.

INDIVIDUAL WORK IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF TECHNOLOGICAL EDUCATION MASTERS AS AN IMPORTANT FACTOR OF THEIR PROFESSIONAL GROWTH

The article shows the essence and content of the individual work of master-students in the process of technological training - the organizational form of the educational process (along with lectures, laboratory and practical classes) which is carried out by master-students under the supervision of the teacher in the classroom and during non-school hours in order to increase the level of their professional maturity. The features and forms of individual work organization in the process of future technological education specialists training have been disclosed.

Keywords. Individual work, master degree, technological education, professional training, non-school hours, *teacher*.